

YÛSUF SÛRESİ

• Yûsuf Sûresi Mekke’de nâzil olmuştur. 111 âyettir. Bu sûre, önceki sûrede bahsedilen peygamberlerin kıssalarını tamamlayıcı mahiyettedir. Bu kıssa da kulun karşılaştığı sıkıntılara karşı teselli bulacağı ve kalbini kuvvetlendireceği bir kıssadır, fakat olay ve açıklamasının uzunluğundan dolayı müstakil olarak anlatılmıştır.¹

• Nüzul sebebi, rivayet olunuyor ki Yahudi bilginlerinden bazıları, Mekke müşriklerinin ileri gelenlerine, “Muhammed’e sorun bakalım, İsrâiloğulları Mısır’a hangi sebepten dolayı geçmişlerdir, Muhammed buna ne diyecek!” diye telkinde bulunmuşlar, onlar da sormuşlar, bunun üzerine işte bu Yûsuf Sûresi nâzil olmuştur.

Nitekim “*Yûsuf ile kardeşleri kıssasında soranlar için âyetler vardır.*” (Yûnus, 7) âyetindeki “*soranlar için*” ifadesinde de buna işaret edilmektedir. Muhammed b. İshak’ın deyişine göre, sûrenin nüzul sebebi, Mekke müşriklerinin, Resûlullah’a yaptığı ezâdan dolayı, daha önce Hz. Yûsuf’a kardeşlerinin duyduğu haset ve yaptıkları ezâyaya rağmen onun Allah’a teslimiyetini, Allah’ın da ona ihsan ve ikramını anlatarak, peygamberini teskin ve teselli etmektir. Sa’d b. Ebi Vakkas’dan nakledildiğine göre, Kur’an inzal olundu, Hz. Peygamber inen âyetleri, onlara tilavet ediyordu. Sonra “bize kıssa da anlatsan” diye istekte bulundular. Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu.²

1 İbn Acibe el-Hasanî, *Bahrü’l-Medîd*, c. 4, s. 395.

2 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, (2011), c. 5, s. 29-30.

- Yûsuf Sûresi, Allah'a tevekkül eden bir kulun, ne kadar çok yönlü haksızlığa uğrarsa uğrasın, Allah'ın yardımıyla hepsinden kurtulup düze çıkacağını göstermektedir.³

- *Mesnevî*'den “*Yûsuf'un hikâyesi öyle bir hikâyedir ki, başı ülfet ve ünsiyet, ortası iştiyak ve hicret, sonu ismeti müştemil, rahmet ve mağfi-rettir.*” beyitleri okunduğu zaman Hz. Ken'an er-Rifâî, şu cevabı verdi: “Evet, hakîkî olan her hikâye-i aşk öyledir.”⁴

Yûsuf Sûresi kâmil olma yolunda bir kulun kat edeceği merhaleleri anlatır. Sûrenin “Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat!” (Yûsuf, 101) âyeti kâmil olmanın yeterli olmadığını, kemâl noktasına ancak İslâm'la varılabileceğini anlatır.

*Burada Hz. Yûsuf'un hakîkatteki ismi ve mânâsı, tevil kabiliyeti ve bunun ancak kâmil insanda olabileceği fikridir. Hz. Yûsuf bu kabiliyeti yani tevil ya da rüya tâbiri (hâdiselerin tâbir edilmesi) kabiliyetini tecellî ettirmiş, böylece de mübârek ismi rüya tâbiri ile birlikte anılmıştır.*⁵

- Tevil, bir şeyi evveline götürmek demektir. Dolayısıyla İslâm kaynaklarında tevil, Kur'ân'ın dış sûretinin örtüsünü kaldırarak, bunun altındaki ezeli iç mânâyı ortaya çıkarmaktır. Açarsak, herhangi bir olay ya da durumu ilk mânâsına döndürme kabiliyetidir. İnsana uygularsak, tevil, nefsin ezeli tabiatını kavrama kabiliyetidir ya da genel bir ifadeyle söylersek, tevil, “nefsin ilmidir.” Bu sebeple Ya'kûb'un 6. âyette Yûsuf'a söylediği “*Rabb'in seni seçecek, olayların tevilini öğretecek ve senin üzerindeki rahmetini tamamlayacak.*” sözleri bize Yûsuf'un er geç nefsin ilmini öğreneceğini ve bu kazanılmış bilginin Allah'ın açıkça onu seçmiş olmasının sonucu olduğunu söylemektedir.⁶

- İbn Arabî'ye göre tahayyül edilen şey tâbir edilir, mesela rüya öyledir. Her söz tâbir edilir ve tevil edilir. Öyleyse âlemde tevil edilmeyecek söz yoktur. Bu nedenle Allah şöyle der: *'Hâdiselerin tevilini*

3 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *a.g.e.*, c. 5, s. 28.

4 Sâmiha Ayverdi-Safiye Erol-Nezihe Araz-Sofi Huri, *Ken'an Rifâî ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*, s. 526.

5 *Derleyenin Notu.*

6 Mohammed Rustom, *The Quranic Story of Joseph as a “History” of the Human Soul*, s. 280-288.

öğrensin diye...' (Yûsuf, 21). Her söz, dinleyeninde hâdis, yani zaman içinde meydana gelmektedir. Tevilin bir türü sözün sahibinin kastettiği anlama isabet ederken bazı teviller konuşanın kastına yanlış tespit eder. Konuşanın kastını tespitte ister yanılınsın ister isabet etsin, bütün teviller (bir yönüyle) doğrudur. Binâenaleyh her şey tâbire elverişlidir ve bu hususta ifadede kullanılan terimi veya ibareyi anlamayan veya bilmeyen dinleyicinin anlayışı önemli değildir.

'Zevk ilimleri ve keyfiyetleri aktarılamaz' denilmiştir, bu sözün söylenmesinin nedeni şudur: Böyle bilgileri söylemek ve ifade etmek, dinleyenin anlayışına yöneliktir. Bu nedenle onların aktarılamayacağı söylenmiştir. Dinleyenin bir şeyi anlamaması, o anlamı idrak eden insanın kendisi için bir lafızla onu ifade etmesine engel değildir. Söz konusu lafız zevk yoluyla idrak ettiği şeyi gösterir ve belli bir vakitte 'zevk ettiği' şeyi unuttuğunda o söz kendisine hatırlatıcı ve uyarıcı olur. Bununla birlikte zevki olmayan insan o sözü anlamaz. Binâenaleyh tevil hayalinde meydana gelmiş bu sözün döndürüleceği ve irca edileceği anlamı tespit etmekten ibarettir. Hâdiseleri bildirmeye ibare ve rüyadaki tâbire 'tâbir' denilmesinin sebebi, haber verenin söylediği sözle 'ubur' (geçmek) ediyor olmasıdır. Başka bir ifadeyle kişi sözünüle nefsinin mertebesinden dinleyenin nefesine geçmektedir. Öyleyse haber veren insan, sözü bir hayalden başka bir hayale aktarmaktadır ve dinleyici de -anlayışı ölçüsünde- aktarılan sözü tahayyül etmektedir. Bazen anlatım esnasında dinleyenin hayali anlatanın hâliyle örtüşür, bazen örtüşmeyebilir. Örtüşürse dinleyenin durumu 'anlayış' diye ifade edilirken, örtüşmezse anlamak söz konusu değildir.⁷

- Allahu Teâlâ bu sûrede Yûsuf'un (a.s.) kıssasını zikretmiştir. Çünkü Yûsuf (a.s.), kardeşlerinin kendisine duyduğu çekememezlik, kuyuya atılma ve hapse konma gibi belâlarla imtihan olundu. Bunun üzerine Allahu Teâlâ Cebrâil'i (a.s.) gönderdi. Böylece kendisini ünsiyet ve huzur makamına ulaştırmak sûretiyle teselli etti ve içinde bulunmuş olduğu o büyük musibetleri birazcık olsun hafifletti. Daha sonra kendisine kuvvet, izzet ve saltanat verdi. Böylece değişik zorluk ve sıkıntılardan sonra temize çıkmış oldu. Bunun için kim Yûsuf Sûresi'ni okumaya devam eder ve içerisindeki hikmetleri düşünürse Yûsuf'un (a.s.) ulaşmış olduğu sevinç ve sürur mertebelerine ulaşır. Tıpkı İbn

7 İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, c. 13, s. 398.

Atâ'nın dediği gibi, “Gam ve keder içinde olan herhangi bir kimse, Yûsuf Sûresi’ni işitince mutlaka rahatlar.”

Yahudi âlimlerinin, müşrik ileri gelenlerine şöyle dedikleri rivâyet edilir: “Muhammed’e (s.a.s.) Ya’kûboğulları’nın Şam’ı bırakarak Mısır’a yerleşme sebebini ve Yûsuf’un (a.s.) kıssasını sorun.” Onlar da bu soruyu Peygamberimiz’e yönelttiler. Bunun üzerine Yûsuf Sûresi indi.⁸

- Kur’an’da üç büyük sûre; insan, Allah ve Peygamberimiz’in sırrını açıklar. Bunlardan Sûre-i Rahmân ilâhî sırları, Sûre-i Yûsuf insanın esrarını, Yâsîn Sûresi de Efendimiz’in hikmetlerini dile getirir. Yine Kur’an’ın en kısa üç sûresi de bu önemli üç konuyu özet halinde vermektedir. Asr Sûresi insanı, Kevser Sûresi Peygamberimiz’i, bilindiği gibi İhlâs Sûresi de Cenâb-ı Hakk’ı anlatmaktadır.

Sûre-i Yûsuf’ta, insan gerçeğinin anlatımı kat kat ve derinliğine, fakat enfüs mânânın sırrı içinde gizlenmiştir. Sûre-i Yûsuf’un insanı tanımladığını tasavvuf konusunda yazılmış eserler dile getirir. Hatta mânâ ilminde şöyle bir kural vardır: “Bir konuyu anlayıp çözemiyorsanız, Sûre-i Yûsuf’a başvurunuz.” Sûre-i Yûsuf’un bu özelliği, sûre içindeki dört önemli işaretten anlaşılmalıdır:

1. Sûre-i Yûsuf, 111 âyetten kuruludur. Ve baştan sona kadar Hz. Yûsuf’un hayat hikâyesini dile getirmektedir. Halbuki Kur’an’da kısa sûreler dışındaki bütün sûreler tek bir konuyu değil, muhtelif mevzuları işler.
2. Sûre-i Yûsuf’u Cenâb-ı Hak takdim ederken ahsenü’l-kasas (ibret alınacak güzeller güzeli bir kıssa) olarak tanımlamıştır. “Ahsen” kelimesi, Sûre-i Tîn’de insanın yaratılışındaki güzellik olarak geçmektedir.
3. Sûrenin birinci âyetinde, Kur’an âyetlerinin Levh-i mahfûz’daki gerçekleri dile getiren birer şifre oldukları bildirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Sûre-i Yûsuf’u bir peygamber kıssasının çok ötesinde görmek gerekir.
4. Sûre-i Yûsuf’ta 19 önemli şahıs sahnededir. İnsanın da 19 önemli özelliği vardır. Bu yüzden besmele, 19 harflidir. Ve Kur’an’da 19’un katları sistematığı kurulmuştur. Sûre-i Yûsuf’taki 19 önemli şahsa gelince; bunlar ve insanda delâlet ettiği özellikler şöyle tanımlanabilir.

8 İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l-Beyân Tefsiri*, c. 4, s. 195-196.

1. Hz. Ya'kûb:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Ruh

2. Hz. Yûsuf:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Kalp (Gönül)

3. Züleyhâ:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Nefs

4. Kıftir (Züleyhâ'nın eşi):

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Dünya

5. Mısır sultanı:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Akıl

6. Bünyamin:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: İman

7. Şarapçı:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: İlim

8. Kervancı:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Menfaat

9. Hapishane arkadaşı:

İnsanda tekabül ettiği hususiyet: Mantık

10–19. Yûsuf'un diğer kardeşleri: Gurur, kin, hisset (cimrilik), meskenet (tembellik), reyb (şüphe), cebânet (korkaklık), ihtiras, şehvet, seyyâliyet (sebatsızlık/kararsızlık), zulüm.

İşte, Hz. Yûsuf'un kıssası, insanın bu on dokuz özelliğinin yapısal ve fonksiyonel tüm gerçeklerini açıklamaktadır.

Sûre-i Yûsuf 111 âyet, 1706 kelime, 7166 harften kurulmuştur. İlk üç âyetin dışında tümüyle Mekke'de nâzil olmuş, 1., 2., 3. âyetler Medine'de nâzil olmuştur.⁹

HZ. YÛSUF'UN HAYATI

- Âyet 4-20: Yûsuf babasına rüyasında on bir yıldız, ay ve güneşin kendisine secde ettiğini gördüğünü söyler. Ya'kûb bunu kardeşlerine söylememesini tavsiye eder. Kardeşleri onu kıskandıkları için babasından ayırır ve kuyuya atarlar ve Yûsuf'u bir kurdun yediğini iddia

9 Halûk Nurbaki, *Sûre-i Yûsuf'un Yorumu*, s. 10-13.

ederek ona ait olmayan bir kan lekesi bulunan gömleğini babasına getirirler. Ya'kûb bu hikâyeden şüphelenir. Yûsuf'u bulurlar ve Yûsuf "az bir pahaya" onlara satılır.

Âyet 21-29: Yûsuf Mısır'da bir aziz tarafında satın alınır. Aziz karısına, "*Buna iyi bak, bize faydalı olabilir ya da evlat ediniz.*" (Yûsuf, 21) dedi. Allah onu oraya yerleştirir ve ona rüyaları tâbir etmeyi öğretir. Mısır kralının hanımı (Züleyhâ) onu baştan çıkarmaya çalışır. O, (Rabb'inin işaretini görerek) kaçar. İkisi, Züleyhâ'nın kocası ile kapıda karşılaşır. Kadın Yûsuf'u suçlu göstermeye çalışır. Gömleğinin arkadan yırtılmış olması onun suçsuzluğu için bir kanıt olarak görülür.

Âyet 30-35: Züleyhâ'nın davranışı ile ilgili dedikodular ve onun Yûsuf'a olan tutkusu Mısır kadınları arasında yayılır. Züleyhâ onları ziyafete davet eder ve Yûsuf'u önlerinden geçirir. Yûsuf'un güzelliği karşısında şaşkına dönmüş olan kadınlar yanlışlıkla ellerini keserler. (Yûsuf, 31). Züleyhâ, Yûsuf'u isteğine boyun eğmemesi halinde hapse attırmak ile tehdit eder.

Âyet 36-54: Yûsuf hapiste iki tutuklu arkadaşının -ki birinin krala hizmet edeceğini tahmin etmektedir- rüyasını tâbir eder. Birkaç yıl sonra bu eski tutuklu arkadaşı sayesinde kralın rüyasını tâbir etmek üzere davet edilir. Bunu yapmadan evvel Züleyhâ'nın kendisini akلامası konusunda ısrar eder.

Âyet 55-82: Kral Yûsuf'a hazinenin sorumluluğunu verir. Ken'an ilindeki kıtlık sebebiyle Yûsuf'un kardeşleri erzak tedarik etmek için Mısır'a gelir. Yûsuf 'belli bir kardeşi', Bünyamin'i getirmelerini talep eder. Kardeşleri de Ya'kûb'a Bünyamin'i götürüp götürmeyeceklerini sorarlar. Mısır'a geldiklerinde Yûsuf gerçek kimliğini Bünyamin'e açıklar. Kardeşleri erzaklarını alıp dönerken, Yûsuf'un bardağı Bünyamin'in eşyaları içinde bulunur ve Bünyamin alıkonulur.

Âyet 83-93: Ya'kûb Bünyamin'in alıkonulduğundan haberdar olur. Sabrı savunur ama Yûsuf'un özlemiyle çoktan kör olmuştur. Kardeşleri, Bünyamin'in serbest bırakılmasını talep etmek üzere Mısır'a dönerler. Yûsuf gerçek kimliğini kardeşlerine açıklar. Af dilerler ve Yûsuf onları affeder. Dönerlerken, Yûsuf, babasının gözlerinin açılması için gömleğini onun yüzüne atmalarını kardeşlerine emreder.

Âyet 94-101: Kervan Ken'an ili için yola çıktığında Ya'kûb Yûsuf'un gömleğinin kokusunu almaya başlamıştır bile. Gömlek onun körlü-

günü giderir ve kardeşler de babalarından özür dilerler. Yûsuf hepsini Mısır'a kabul eder. Ailesini yüksek bir kürsüye yerleştirir ve hepsi onun önünde secde ederler. Yûsuf anlar ki, bu çok önce gördüğü rüyanın gerçekleşmesidir. Yûsuf Allah'a lütufları ve koruması için şükreder ve O'na teslim olarak ölmeyi ve siddıklardan olmayı niyaz eder.¹⁰

10 Annabel Keeler, *Sufi Hermeneutics The Quran Commentary of Rashidel-Din Maybudi*, s. 278-279.

ÂYET 1

آلر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

Elif lâm râ tilke âyâtu'l-kitâbi'l-mubîn(mubîni).

*1- Elif, Lâm, Râ. İşte bunlar, sana apaçık kitabın âyetleridir!*¹¹

- “*Elif, Lâm, Râ.*” Allah bilir ya bakınız içeriden gelip ağızlarda çalkanan o hece harfleri ne ilâhî sırlarla doludur! “*Bunlar*” bu hece harfleri veya bu harflerle başlayan bu sûre, “*o mübin kitabın âyetleridir.*”¹²
- “*Elif, Lâm, Râ. Bu apaçık Kitab'ın âyetleridir.*” Yani ben celâl sahibi Allah'ım; sana Yûsuf'un (a.s.) bu kıssasını sorduklarını görür ve işitirim... Âyetteki bu harflerin şu anlama geldiği de söylenir: Ben celâl sahibi Allah'ım; kardeşlerinin Yûsuf'a (a.s.) karşı yaptıkları kötülükleri ve onunla olan muamelelerini görürüm. Buradaki “Elif, Lâm, Râ” dan ibaret olan Hurûf-u Mukattaa'nın, müşriklerin günlük yaşantılarında kullandıkları harflerin aynısı olmasına rağmen, Kur'ân-ı Kerîm gibi mucizevî bir kitap yazmaktan âciz kalacaklarını belirtmek amacıyla, kendilerine yüce Allah tarafından meydan okuma bâbından bu şekilde vahyedildiği de söylenmektedir.¹³

11 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Kur'ân-ı Kerîm Meali* (sadeleştirilmiş metin).

12 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (2011), c. 5, s. 30.

13 İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, c. 4, s. 196.

- “*Elif. Lâm. Râ.*” Bu birbirinden kopuk (mukattaa) harfleri, Muhammedî zat olan rahmete işaretir. Çünkü bir âyette şöyle buyrulmuştur: “*Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*” (Enbiyâ, 107).¹⁴

ELİF, LÂM, RÂ

Elif, Lâm, Râ ile başlayan âyetler:

“*Elif, Lâm, Râ. İşte bunlar o hikmetli kitabın âyetleridir.*” (Yûnus, 1).

“*Elif, Lâm, Râ. Bu öyle bir kitaptır ki, âyetleri muhkem kılınmış, sonra da her şeyden haberdar olan hikmet sahibi Allah tarafından âyetleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.*” (Hûd, 1).

“*Elif, Lâm, Râ. İşte bunlar sana o açık seçik kitabın âyetleridir.*” (Yûsuf, 1).

“*Elif, Lâm, Râ. Bu Kur’an öyle büyük bir kitaptır ki, insanları, Rablerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa, her şeye galip ve hem de lâyük olan Allah’ın yoluna çıkarman için sana onu indirdik.*” (İbrâhim, 1).

“*Elif, Lâm, Râ. Bunlar kitabın ve apaçık Kur’ân’ın âyetleridir.*” (Hicr, 1).

Elif Harfi

- Hakikatlerden bir koku duymuş kişiye göre, Elif harf değildir. Fakat sıradan insanlar, onu harf diye isimlendirdi. Bir muhakkik Elif’in harf olduğunu söylemişse, ibarede sayılabildiği için bunu söylemiştir. Elif’in makamı, cem’ (birlik, toplayıcılık) makamıdır. Ona ait isim, Allah ismidir. Ona ait sıfat ise (her şeyi var etmek ve ayakta tutmak anlamındaki) kayyumluktur.¹⁵

- Harflerin kutbu Elif’tir. Bizde kutbun makamı her şeyi ayakta tutan hayattır. Bu makam, Kutup’a özgüdür. Çünkü o, himmetiyle bütün âlemde dolaşır. Elif de, bizim algılayıp başkasının algılayamadığı ruhaniyetinin her yönünden (harflere) sirâyet eder. Elif, harflerin çıkış yerlerinin sonundan -ki o nefesin çıkış yeridir- nefeslerin son çıkış yerine kadar nefes olarak yayılır ve sen susmuş iken, dıştaki havaya kadar uzar. Susmuşkenki bu uzama, sadâ diye isimlendirilen şeydir. İşte bu, Elif’in

14 Muhyiddin İbn Arabî, *Tefsir-i Kebir Te’vilât*, c. 1, s. 483.

15 İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, c. 1, s. 179.

her şeyi var eden olmasıdır. Ayrıca, bu durum onun rakamı yönündendir. Bütün harfler, kendisine yerleşir ve ondan oluşur. Elif ise onlara yerleşmez. Nitekim Elif de kendi ruhaniyetine yerleşir. Elif'in ruhaniyeti, takdir edilen noktadır. Nitekim bir sayısı da (sayılara) yerleşmez.¹⁶

Lâm Harfi

- Allah bizi ve seni Rûhu'l-kuds ile desteklesin, bilmelisin ki: Lâm, şahâdet ve ceberut âleminde. Çıkış yeri, dilin ucundan bitimine kadar olan yerdir. Sayısal değeri on iki, feleğe göre otuz, yedi feleğe göre ise üçtür. Yalınları Elif, Mîm, Hemze, Fe ve Ya'dır. Feleği ikinci felektir.

Lâm, seçkinlerde ve seçkinlerin seçkinlerinde belirginleşir ve ortaya çıkar. Yolun sonu ona aittir. Mertebesi seçkinlerdir, otoritesi hayvanlarda ortaya çıkar. Doğası sıcaklık, kuruluk ve soğukluktur. Büyük unsuru ateş, küçüğü ise topraktır. Doğasına benzeyen her şey, kendisinden meydana gelir. Hareketi doğrusal ve karışıktır.¹⁷

Râ Harfi

- Allah bizi ve seni kendisinden bir ruh ile desteklesin, bilmelisin ki: Râ, şahâdet ve ceberut âleminde. Çıkış yeri, dilin yüzeyinden ve ön dişlerin üzerindedir.

Sayısal değeri on iki felekte iki yüz, yedi felekte ise ikidir. Yalınları Elif, Hemze, Lâm, Fe, He, Mîm, Ze'dir. Feleği ikinci felek, feleğinin hareket süresi ise mâlumdur. Yolun sonu ona aittir. Doğası, sıcaklık ve kuruluk, unsuru ise ateştir. Doğasına benzeyen her şey ondan meydana gelir. Hareketi karışıktır.¹⁸

- “Ruh”, “râ” harfinin üstün okunmasıyla “rahat” anlamına gelir. Bir kimsenin gerçek Îlâh'a boyun eğmesiyle rahata ermesinin nedeni şudur: O kimse Hakk'ın emrine itaat edince yüksek derecelere ulaşır ve böylece huzura kavuşur. Fakat bunun alışkanlıktan meydana geldiği açıktır. Çünkü kişi ne zaman bir şeyi alışkanlık haline getirirse bir tat duyar ve rahatlık bulur. Bu rahatlık temelde dinden hâsıl olur. Allah

16 İbn Arabî, *a.g.e.*, c. 1, s. 211.

17 İbn Arabî, *a.g.e.*, c. 1, s. 188-189.

18 İbn Arabî, *a.g.e.*, c. 1, s. 189.